

6. Матета О. А. Мовна політика в Україні: національна консолідація чи політичний ризик. Київ: Ін-т історії України НАН України, 2013. 168 с.
7. Пономарів О. Лексика грецького походження в українській мові. Київ: Просвіта, 2005. 128 с.
8. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційними поданнями 51 народного депутата України про офіційне тлумачення положень статті 10 Конституції України щодо застосування державної мови органами державної влади, органами місцевого самоврядування та використання її у навчальному процесі в навчальних закладах України (справа про застосування української мови). № v010p710-99 від 14.12.1999. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v010p710-99>
9. Руда О. Мовне питання як об'єкт маніпулятивних стратегій у сучасному українському політичному дискурсі. Київ: НАН України, Ін-т укр. мови, 2012. 232 с.
10. Становище української мови в 2011 році: аналітичний огляд / підгот. Рух добровольців «Простір свободи». 09.11.2011. 36 с.
11. Шевельов Ю. Українська мова в першій половині двадцятого століття (1900–1941) / авт. вступу Л. Масенко. Чернівці, 1998. 207 с.

Білоус Євген

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

СУЧАСНА УКРАЇНА ТА РОСІЙСЬКО-РАДЯНСЬКА СПАДЩИНА: СОЦІАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Ключові слова: спадщина, міфологія, проект.

Keywords: heritage, national mythology, project.

Фактично пострадянську епоху деякою мірою можна вважати продовженням агонії радянської системи, що принесла свої пережитки та відповідні наслідки на багатьох галузях, зокрема й на культурно-соціальному аспекті. Таке явище часто просто відносять до слова «спадщина», або ж більш детально – «історична спадщина». Цим терміном називають сукупність матеріальних та нематеріальних об'єктів, що дає змогу зберегти спогади про певні історичні події, розвиток культури загалом. Вона є важливою складовою національної ідентичності та сприяє збереженню культурної спадщини для майбутніх поколінь [2].

Оскільки значний відсоток українських земель знаходився під російською владою, причому частка осіб українського походження брала участь у формуванні імперії та більшовицької держави, з'являється термін «україножери» – назва людей, що здійснювали агресивну політику щодо українців. Наприклад, такою особою можна назвати Михайла Юзефовича, який сприяв виходу у світ Валувеського циркуляру та був основним автором Емського указу [3].

Після відновлення незалежності України перед державними керівниками постала основна задача: як будувати державне майбутнє, маючи колоніальне минуле та розчленування загальної території етнічного поширення? Так, власні державні інститути збереглися такі, як і в УРСР, лише злегка перейменовувались та модернізувались, що залишається до сьогодні. До того ж значна частка владних осіб була з різношарових політичних спрямувань, де парламентська більшість належала нелюбимим представникам ліквідованої партії КПРС. А проте,

з'явившись на карті світу, Україна формує дипломатичні зв'язки і поступово виходить на міжнародний ринок, особливо з країнами Заходу, намагаючись не відходити від власного радянського минулого, зберігаючи економічні та дипломатичні зв'язки. Отже, у новий період відбувалось лавірування між процесом національної українізації і старими реаліями радянщини.

Через політичну та економічну невдоволеність серед суспільства виникає співчуття та ностальгія за радянським минулим, що відображається навіть у повсякденні. Візьмемо до прикладу пресу. Так, газета Верховної Ради «Голос України» до березня 2000 р. носила гасло «Влада – Радам», що символічно телепортує в минуле. Це яскравий приклад, як обрана влада відображає суспільство [1].

Значною часткою серед українців набуло поширення місцевих міфів щодо власного минулого, самоідентифікації, території проживання, і навіть стереотипне бачення різних куточків України. Наприклад, жителів західних областей України називають «фашистами», «бандерівцями», а жителів Східних та Південних областей звинувачують у проросійськості. Проблема таких «найменувань» є не тільки в нав'язуванні з боку Росії, а й у психологічній прив'язаності до таких моментів, відсутності критичного ставлення до такого. Тому російській владі було легше маніпулювати тезами саме в тих регіонах, де суто проукраїнський вимір історії відігравав відносно меншу роль. Унаслідок такої міфологізації та початку відновлення власної держави формується пласт різношарової національної міфології, однак не без проблем.

Проте що ми можемо назвати «суто проукраїнським виміром історії»? Це питання досі є дискусійним, хоча сьогодні ставка робиться здебільшого на національно-державний проєкт – це УНР, ЗУНР, Українська Держава, а не Донецько-Криворізька Радянська Республіка, Українська Народна Республіка Рад, і навіть не Українська Радянська Соціалістична Республіка. Отже, через так званий «національний проєкт» формується відповідна міфологія, де певні події та особистості наділяються певними характеристиками. Це яскраво простежується в освіті та суспільній декламації, причому суперечливі моменти здебільшого не згадуються, а деякі речі, на кшталт України як УРСР, розповідаються як вимушена міра, адже викреслити Радянську Україну технічно неможливо. Та й фактично Україна до повномасштабного вторгнення – це здебільшого продукт спадщини УРСР, а не УНР чи Української Держави, хоча деякою мірою в зовнішньо-символічних рисах тяжіє до останніх.

Якщо говорити про Україну як УРСР, то вона мала елементи, необхідні для існування держави, однак фактично національний елемент був зміщений та існував у підпіллі. Радянська Україна являла собою неоднорідну конструкцію, де радянська країна проводилась у жорстких межах. До того ж на території УРСР численні області, цілі міста та підрозділи військово-промислового комплексу становили радянсько-російські анклавні зі «всесоюзним», а не «республіканським» статусом. Так, Донецька та Луганська області (до речі, які помилково називають єдиним словом «Донбас») – «союзним промисловим осередком», західні області України – «визволенним краєм», Крим був «всесоюзним курортом» тощо. Сакральною роллю наділялися міста. Беручи до уваги символічні традиції ще Російської імперії, радянська система переносить та доповнює це своєю «міфологією». Київ

був символом серця регіонального православного світу; Харків та Одеса – фланкували Петербург у культурній сфері, однак уже у радянські часи Харків став знаменуватись «як перша столиця України». Полтава та Севастополь – це були міста військової слави в Російській імперії. Отже, Київ, Севастополь та Одеса доповнилися статусами всесоюзних міст-героїв. Слід зауважити, що козацька міфологія, яку часто уособлюють як частину національної, продовжувала своє існування, однак вона розглядалась як складник малоросійськості. Тому, для прикладу, місто Хмельницький отримало таку назву в 1954 р. на честь Богдана Хмельницького та 500-річчя Переяславської ради [4]. До речі, Лівобережжя і частково регіони Правобережжя зображувалися як просто малоросійські регіони. Елементи минулого можна побачити на гербах міст.

Отже, коли розпався СРСР, єдиною фактичною альтернативою радянському комунізму став націоналізм, наприклад, той, що зображався у формі «Української національної революції». Слід зазначити, що міфологічний потенціал такої концепції досить обмежений. Як наслідок, це породжує більше питань, ніж дає відповідей. Фактично політичний хаос, у який потрапили українські землі після розпаду імперії, неможливо охопити єдиним цілісним процесом. Деструктивні тенденції постійно брали гору над конструктивними, аж до перемоги більшовиків майже над усією УНР у 1921 р., хоча в деяких регіонах, зокрема в Холодноярській республіці, боротьба тривала і надалі. Із іншого боку, різноманітна взаємодія національних, етнічних і соціальних чинників в Україні дає змогу побачити навіть діаметрально протилежні інтерпретації подій.

Український національно-революційний процес розвивався в контексті політичного та збройного конфлікту між різними проєктами української державності, з різними політичними орієнтаціями та сприйняттям нації. Тому досить вагомим кроком стане деконструкція штампів та національної парадигми «Української національної революції» з акцентом на її соціально-регіональних аспектах і спростуванням твердження про цілісність українського національного руху в цей період.

Так, через призму сучасного бачення візьмемо той факт, що пантеон видатних українських ідеологів і засновників національної державності складається з глибоко суперечливих політиків. Наприклад, М. Грушевський та В. Винниченко були лівими соціалістами, причому поміркованими у власному ставленні до ленінської Росії; П. Скоропадського багато хто вважав німецькою маріонеткою; С. Петлюру звинувачували в антисемітизмі та зраді українців ЗУНР заради польського союзу; а західноукраїнських лідерів звинувачували у зраді загального проєкту «Єдиної України» заради своєї політичної автономії тощо.

За часів розпаду Російської імперії та Громадянської війни територія сучасної України лише частково була втягнута в події Української національної революції. У Києві та Львові, де відбувалися основні події, актуальні ініціативи щодо вшанування пам'яті учасників боротьби за незалежність могли використати ще збережені місцеві історичні матеріали. Водночас це набагато складніше зробити в Харкові, який був під владою України лише дуже короткий час. Така ж тенденція відбувалась і в Одесі, Донецьку, Луганську, Севастополі, де українська революція хоч і була, але короткий час, і була витіснена конкуруючими російськими

та радянськими політичними проектами відносно швидко. Ці регіони ще мають бути інкорпоровані в український національний наратив. Із цією метою парадигма «Української національної революції» не може бути повноформатно застосована, однак може бути оновлена національною версією парадигми модернізації, яка розкриває різні аспекти минулого України, що дає змогу не лише синтезувати конструктивні елементи історичної спадщини, а й переорієнтувати суспільну свідомість в Україні з минулого на майбутнє та звільнити її від тягаря вічних страждань і боротьби.

Джерела та література

1. Голос України Архів випусків газети. *Голос України*. URL: http://www.golos.com.ua/edition_archive
2. Про охорону культурної спадщини. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#Text>
3. Юзефович М. В. Каталог. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/ua/elib.exe?S21CNR=20&S21STN=1&S21REF=2&S21COM=S&S21IDBN=UKRLIB&S21P21DBN=UKRLIB&S21All=%3C.%3EID=ref0012146%3C.%3E&S21FMT=fullwebr>
4. Покотило О. Як змінювався адміністративно-територіальний устрій у Хмельницькій області. *День за днем*. 28.07.2020. URL: <https://denzadnem.com.ua/khmelnichchyna/62287>

Кашуба Лілія, Дмитренко Катерина

*Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради*

КУЛЬТУРНА АПРОПІАЦІЯ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

Ключові слова: культурна апропріація, історія України, пропаганда, фальсифікація, ідентичність, культура.

Keywords: cultural appropriation, history of Ukraine, propagation, falsification, identity, culture.

Культура – це спосіб самопізнання, свідачо мислення та поведінки певної нації, певного народу. У публічному просторі все частіше зустрічається привласнення культури, так звана апропріація. Культурна апропріація є серйозною проблемою, що може призвести до руйнування культурної спадщини та пошкодження ідентичності українського народу.

Упродовж століть російська влада проводить історичну політику, використовуючи апропріацію історії та культури України. Поширення інформаційної війни у її зовнішній та внутрішній політиці є звичайним явищем, що дає змогу вирішувати пропагандистські завдання.

Головною метою російської політики після розпаду Радянського Союзу та поразки у «холодній війні» є «збирання земель» та спадщини для створення власного пострадянського світу.

Впроваджуючи різні комісії для «виявлення фальсифікації, яка шкодить історії Росії», російська влада постійно піднімала питання про роль Радянського Союзу у Другій світовій війні, яка нібито відважно рятувала Європу від нацизму та стояла на варті її безпеки.